

apareix en unes quantes escriptures aràbigues de Granada, com a qualificatiu de vaques i vedelles o jònegues (Simonet, gloss., s. v. *lora*), segurament amb el sentit de 'fosques' o 'de color pujat': podria ser *lúra* (= *lora*) si bé endevinem que és *laura*. Segui com vulgui, les altres llengües romàniques confirmen inequívocament el diftong *au* originari: *lauret* com a qualificatiu de bous en el Bearn, Armanhac, Carcf, Bigorra, Comenge, Aran, Arieja i fins a Niça: *FEW* v, 209a; cita de Ducamin a l'art. de MzPi.; Lescale; A. Schmitt (La Vie Past. dans l. Pyr., 5).

No cal dir que els matisos de color varien bastant d'un lloc a l'altre: de vegades rogenc, «bai» o daurat; segons Schmitt a les valls d'Aura, Loron i Luixon «boeuf au pelage clair», a l'Aran «boeuf blanc» (Betlan: Schmitt); a Carcf *laure* o *lœuret* «boeuf fauve ou doré»; però aquestes bèsties, segons els proverbis populars que s'hi indiquen, solen tenir almenys la cua i el morro negres, i la resta del cos, gris. En el parlar veneto-rètic del Comèlco, *lairo*, aplicat a vaques i ovelles, és «macchiato, variopinto, multicolore, pomellato», mentre que *lor* en els parlars veïns, però més italianitzats, d'Erto, Treviso i Belluno expressa una «mescolanza di bianco col nero»; i l'albanès *larë* és 'clapejat', 'virolat' (Tagliavini, *ARom.* vi, 135).

És clar que les taques negroses són la cosa més característica, allò que crida l'atenció a la vista, en la «capa» d'aquests animals. Però també és veritat que un adjectiu aplicat pertot al color dels animals estava molt subjecte a mudar de sentit, a causa dels infinits matisos que s'hi poden distingir, i al cas freqüent de la bigarradura o de la pell clapejada.

Per tant no ens hem d'estranyar que el port. *louro* presenti un sentit discordant, «de cor mèdia entre o branco e cor de oiro, como a das espigas secas»; és a dir, en un mot, 'ros', sentit que el mot ja té en els *Lusiadas* (1572). Tanmateix aquesta acc. no fou general en aquesta llengua germana, car en galleg, per bé que hi existeixi *louro* en el sentit portuguès (Valladarez),¹ també hi té l'acc. castellana (bois *louros*); i fins i tot pot arribar a ser sinònim de 'negre', per exemple a Betanzos, segons testifiquen l'anònim de 1850 i Leite de Vasconcelos (*RLus.* vii, 216), compareu la frase popular allí citada *mais louro que o carbon*; al «cerf volant», per les seves banyes i el seu color bru, se li dona en alguns punts de Portugal el nom de *vacaloira*, a Galícia *vacaloura* i a Astúries *vacalloria* o *vacallorina*; ara bé, aquesta és l'única acc. documentada en gallego-portuguès medieval, com sigui que ja en les *Cantigas* d'Alfons el Savi es parla de *mouros brancos e louros* (ed. Mettmann, 325.55, 406.36), com en català antic: pertot al·ludint als esclaus musulmans mestissos o negres que venien del Sàhara o d'Abissínia.²

El mot va existir també en castellà. *Vacca loura* ja apareix en un doc. lleonès de l'any 930. L'Arx. de Hita va escriure «muchos bues castaños, otros foscos e loros» (rimant amb *toros*), 1215c. A. de Palencia precisa bé el matis: «*luridus*: loro, amarillo, color maculado, color triste y diverso: dízense loros los ombres

que tienen el cuero no del todo negro, salvo de tal manera amarillo que declina a negro», «*pallens* --- quien está amarillo y loro, y le fuye el color con miedo», «*burrus* es roxo e loro»; Nebrixa «loro, entre blanco e negro: *fuscus*; loro, que tira negro: *lurius*». En les *Leyes de Moros* dels Ss. xiv i xv, p. p. el *Memorial Hist. Español* v, 427ss., loro, -a, designa el mulato o mestís; el cordovès Fco. del Rosal, l'any 1601, confirma aquesta acc.: «loro llamavan al esclavo que agora dezimos mulato, no bien negro».

Fou MzPi. (*Rom.* xxix, 357-8) que proposà explicar *lo(u)ro* pel ll. LAURUS 'lloret', «por el color oscuro de las hojas de esta planta, y el más oscuro de su fruto». És veritat que per molta latitud semàntica que admetem en el terreny del color —i val a dir que sempre n'hi ha haguda molta (recordem els canvis soferts pel cast. PARDO, l'oposició entre el cast. *rojo*, i el seu germà etimològic ROS, els matisos ben contradictoris que expressava el fr. ant. *bloi* etc.)— sempre resultarà una mica xocant que un color verd tan conegut com el del lloret es vagi convertir en negrenc o en groguenc foscant; tampoc el testimoni del *Donat Proensal* (c. 1240) amb el seu article «*laura*: color laureus» no és ben decisiu, com sigui que el seu autor es pogué guiar per una etimologia culta.

Però ja ens va guiar Menéndez Pidal cap al punt decisiu: encara que verd, el lloret es distingeix pel to molt fosc de la seva verdor envist el de les fulles de les altres plantes, i concebrem que a una vaca de color roig o bai o groguenc, però de to molt pujat o tirant a negrós la distingissin dient-li BADIA LAURA o RUBRA LAURA, després d'un temps en què només es degué parlar de VIRIDIS LAURUS. I que afermant-se aquesta aplicació als animals, per la seva aparició freqüent en escriptures de compra-venda (amb la raresa d'aplicabilitat del verd en semblants ocasions), s'acabés per usar LAURUS per si sol, més que més quan es tractava del color un xic indefinit però fosc que coneixem avui per *bru*, *fosc* o *moreno*.³ Altrement ja hem vist que el mot s'aplica també a colors diversos, com moradencs, rojos o «baís», a condició que fosquegin o tinguen claps d'aqueix to. L'escrúpol morfològic apuntat per alguns que esperarien més aviat LAUREUS que LAURUS, és de bon rebutjar tant en el seu costat morfològic com en el fonètic, per les raons que detallo en el DCEC (III, 698a25-48).⁴

Les altres etimologies proposades són inversemblants o francament impossibles, com LÜRIDUS 'lívid', suggerit en altre temps (i estranyament repetit per *AlcM* amb escandalós menyspreu de la fonètica), i AUREUS 'daurat', semblen estar ja abandonades per la clara impossibilitat fonètica: entre altres raons precisament en portuguès és impracticable l'aglutinació de l'article *el* que alguns donaven per descomptada.⁵ La de Cornu (*GGr.* I, § 33), *RAVULUS, diminutiu de RAVUS 'gris groguenc', reduït a *RAULUS com *avus* a *aus*, *rivus* a *rius*, però ultra exigir una base hipotètica amb un primitiu que no ha deixat cap descendència romànica (àdhuc els articles RAVIDUS i RAVICUS del *REW* s'han de suprimir, com demostro en altres arti-